

DN Debatt "Remissvar visar att Sverige nu accepterar kärnvapen"

DN. DEBATT 20190502

Försvarsmakten har kunnat ingå i kärnvapennära samarbeten utan att någon politiskt ansvarig har satt sig emot. Det framgår av Försvarsmaktens remissvar på utredningen om ett förbud mot kärnvapen. Vad är alliansfriheten värd när de har tillåtits bygga in sig i ett nära beroende av Natos kärnvapenbeväpning? skriver Rolf Ekéus, Lars Ingelstam och Thomas Jonter.

Få saker är så starkt förankrade i svensk politik som motståndet mot kärnvapen. Under en tid efter andra världskriget planerade vi för egna kärnvapen, men sedan vändes den politiken till sin motsats. Kärnvapenbyggarna blev nedrustningsexperter och tongivande politiker som Alva Myrdal och Inga Thorsson framstod som nationens hjältar.

Denna vändning har studerats vetenskapligt (Thomas Jonter: "The Key to Nuclear Restraint", Palgrave 2016) och väcker fortfarande intresse bland forskare och politiker världen över. Sverige har sedan 1960-talet varit pådrivande och konsekvent i motståndet mot kärnvapen och i strävan till nedrustning.

En lång rad utrikesministrar från olika partier har bekräftat och utvecklat den linjen. I enkätundersökningar hösten 2017 och 2018 uttalade cirka 85 procent av svenska folket (och en majoritet i alla partier) sympati för ett internationellt förbud mot kärnvapen. Det har inte funnits skäl att tvivla på den politiska viljan att hålla fast vid kärnvapenfrihet, ta avstånd från stormakternas avskräckningsdoktriner och på alla sätt främja nedrustning.

Turerna kring FN-konventionen om ett totalförbud mot kärnvapen (TPNW) är mot den bakgrunden förbryllande. Utredaren Lars-Erik Lundin nämner en lång rad invändningar av "säkerhetspolitisk" natur.

I analysen av TPNW ska (enligt direktiven till utredningen) vägas in hänsynen till "Sveriges samlade bi- och multilaterala säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten". Det är allmänt känt att en lång rad sådana samarbeten etablerats, särskilt med Nato och Nato-länder sedan Sverige anslöt sig till Partnerskap för fred (PFP) år 1994. Någon förteckning finns inte i utredningen, däremot finns en sådan i boken "Sverige, Nato och säkerheten" (Blix, Ekéus, Hirdman, Ingelstam med flera, Celanders 2016). "De många stegen" har lett till en långtgående militär integration mellan den svenska försvarsmakten och Nato.

Vi har tillsammans en betydande erfarenhet inom nedrustning och andra delar av utrikespolitiken. Vi har tagit del av källor som forskningslitteratur, utrikesdeklarationer, propositioner och utredningar, vi har samtalat med folkrättsexperter, diplomater, politiker och människor aktiva i civilsamhällets olika rörelser. Vi har inte någon gång på allvar behövt misstänka att Sverige skulle ha slirat i frågan om kärnvapen. I remissvaret

från Svenska Pugwash (där vi är aktiva) konstateras kort och gott: "Kärnvapen ingår inte i dessa samarbeten och bör inte göra det i fortsättningen heller."

Vi hade fel. Detta vet vi nu efter att ha tagit del av Försvarsmaktens yttrande till utrikesdepartementet med anledning av Lundins utredning (Dnr UD2019/00979/NIS). Det omfattar 14 sidor plus en hemligstämplad bilaga (i fortsättningen kallar vi yttrandet för "FM-remissen", sidnummer nedan avser denna). Där finns mycket som är värt att diskutera, men vi koncentrerar oss på samarbetsfrågan.

Vi borde nog tidigare ha anat oråd. I september 2014 signerades det hittills mest omfattande avtalet mellan Sverige och Nato: det så kallade värdlandsavtalet. I detta nämns inte kärnvapen. I det underlag som försvarsdepartementet utarbetade inför riksdagsbehandlingen (Ds 2015:39) finns inte heller ett ord om kärnvapen. Att denna kardinalfråga i svensk utrikespolitik inte ens nämndes i samband med detta centrala Nato-avtal är anmärkningsvärt.

I FM-remissen talas klartext. Om Sverige ratificerar eller bara undertecknar TPNW skulle följande inträffa: "Svenskt deltagande i pågående operationer, i planerade övningar och utbildningar, samt i vidmakthållande och utveckling av materiel, i forsknings- och teknik-utbyte, samt tillgång till samarbetsformat kommer sannolikt att starkt försämrats och riskerar i vissa fall att omöjliggöras" (sidan 2).

Om man fortfarande tror att detta mest handlar om en "negativ hållning" eller något slags bestraffning för "stigmatiseringen" av Nato, undanröjer resten av texten alla tvivel. "När kärnvapenstater är med i multinationella operationer och försvarsövningar, så finns det alltid en implicit nukleär dimension" (sid 9). "Försvarsmakten konstaterar att nukleära frågor är en integrerad del av verksamheter och förmågor på många nivåer hos stormakterna och i Nato.... Möjligheterna för Sverige att fortsätta sin medverkan i samarbeten som har parallell nukleär verksamhet kommer enligt Försvarsmaktens bedömning att påverkas negativt om Sverige tillträder konventionen" (sid 11). I avslutningen återkommer med stort eftertryck "ett svenskt tillträde till konventionen kommer att få en starkt negativ påverkan på möjligheterna att ta emot eller ge militärt stöd gentemot nuvarande bi- och multinationella partners" (sid 13). Det finns anledning att anta att den hemliga bilagan innehåller ännu fler upplysningar om den – mer eller mindre "implicita" – nukleära dimensionen inom de militära samarbetena.

Hur har det kunnat bli så här? I "de många stegen" har inte den strikta hållningen till kärnvapen respekterats, vilket vi och de flesta med oss tagit för givet. Med TPNW kommer en rad frågor att aktualiseras, som borde ha varit uppe på bordet hela tiden. FM-remissen ger, möjligen omedvetet, en ledtråd i slutraderna. "Förmågor och samarbetsformat som har en indirekt koppling till nukleära förmågor eller är av dubbelanvändningsnatur **har hittills inte varit uteslutna** för Försvarsmakten" (sid 13, vår fetstilning).

Alltså i klartext: Försvarsmakten har kunnat ingå i kärnvapennära samarbeten utan att någon politiskt ansvarig har satt sig emot dem.

Frågan landar därför tungt hos försvarsministern och givetvis regeringen. Sverige ska inte tillhöra någon militärallians. Detta förhindrar inte konsultationer och kontakter med Nato och våra nordiska grannar. Men vad är alliansfrihet värd när Försvarsmakten

har tillåtits bygga in sig i ett nära beroende av Nato som är direkt kopplat till Natos kärnvapenbeväpning och den avskräckningsdoktrin som är alliansens själva fundament?

Det är inte "stigmatisering" vi ska oroa oss för, utan för att de beroenden som Försvarsmakten nu öppet redovisat skulle omöjliggöra ett fullföljande av svensk politik för kärnvapenedrustning. De strider mot den kompromisslösa hållning till kärnvapen som har en stark grund i opinionen, officiella politiska uttalanden och bilden av Sverige i resten av världen. Avvecklingen av kärnvapen utgör en grund för vårt lands och mänsklighetens överlevnad.

Rolf Ekéus, ambassadör, **Lars Ingelstam**, professor emeritus i Teknik och social förändring, **Thomas Jonter**, professor i Internationella relationer. *Artikelförfattarna är verksamma inom fredsrörelsen Svenska Pubwash.*